

GÜNÜMÜZ ÂŞIKLARINDAN DEVRAN BABA

A Contemporary Minstrel-Poet: Devran Baba

Devran Baba, un barde contemporain

Yrd. Doç. Dr. Nilgün ÇIBLAK*

ÖZET

Bu makalede asıl adı Mustafa Şahin Yılmaztürk olan Adanalı âşık Devran Baba'nın hayatı, sanatı ve şiirlerinden örneklere yer verilmiştir. Bektaşî tarikatına bağlı olan Devran Baba, âşık edebiyatı tarzındaki şiirlerinin yanı sıra dinî-tasavvufî halk edebiyatı alanında yazmış olduğu şiirleriyle de sesini geniş halk kitlelerine duyurmuştur. Çalışmamızda âşığın, âşıklık geleneğine bağlı olmakla birlikte günümüz değişen ortam ve şartlarına uyum sağlayarak sanatını yeniden şekillendirdiği, ayrıca özgün ve farklı ürünler ortaya koymaya çalıştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Halk şiiri, Adanalı bir âşık, Devran Baba

ABSTRACT

This article focuses on the poetry and life of the minstrel (*aşık*) Devran Baba of Adana, whose real name is Mustafa Şahin Yılmaztürk. Devran Baba, a member of the Bektaşî dervish order, is well known for his poems in the style of minstrel literature as well as his poems following the religious-mystical traditions of folk literature. In this study it is found that the minstrel has reformed his art in accordance with current circumstances and has tried to create different and original works of art while still not completely distancing himself from the minstrel tradition.

Key Words

Folk poetry, a minstrel from Adana, Devran Baba.

Kültür tarihimizin önemli bir bölümünü oluşturan âşık edebiyatı, âşık adı verilen halk şairlerinin kendilerinin veya usta âşıkların şiirlerini saz eşliğinde çalıp söylemeleriyle ya da halk hikâyesi anlatmalarıyla meydana gelmiş bir edebiyattır. Tamamıyla sözlü geleneğe yasatılan ve kendine özgü icra töresine sahip bağımsız bir tarz olan bu edebiyat, 16. yüzyıldan günümüze geniş kitlelerin içten gelen duygularını yalın bir biçimde yansıtmıştır. Bir başka deyişle başlangıcından bu yana Türk kültürünün, yaşam biçiminin, dünya görüşünün, zevkinin ve içtenliğinin aynası olmuştur.

Bu konuda incelemelerde bulunmuş araştırmacılar arasında âşık edebiyatı ya da diğer bir söyleyişle Türk saz şiirinin tarihini, Orta Asya Türk edebiyatı-

la başlatmak yaygın hale gelmiştir. Bunda da Türklerin ilk edebî ürünlerini kopuz eşliğinde çalıp söyleyerek ortaya koymaları etkili olmuştur (Sakaoğlu 1989: 105). Buna göre Türk edebiyatının ilk temsilcileri olan ozan-baksı şair tipi ve bunların bağlı bulunduğu edebiyat geleneği, Anadolu'da tasavvufî akımlar ve tekke edebiyatının etkisi altında olarak İslâmî kurallara uygun yeni bir terkip olan âşık edebiyatını meydana getirmiştir (Günay 1999:8).

Türk kültürü, yeni yurt edindiği Anadolu coğrafyasında yeni bir kimlik kazanınca millî öze bağlı epik şiirler söyleyen ozan-baksıların yerini İslâmî öze bağlı lirik şiirler söyleyen âşık almıştır. İslâmiyet öncesine ait bazı pratikler, doğası gereği tamamen ortadan kaybolma-

* Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Öğretim Üyesi

miş, İslâmî bir renge bürünerek tarikatlarda varlığını devam ettirmiştir. Bu pratikler en çok Bektaşî edebiyatında etkisini göstermiştir. Anadolu'da oluşan âşık edebiyatı da bir yönüyle İslâmîyet öncesi Türk şiirine diğer yönüyle de Bektaşî şiirine dayanarak daha sonraları özgün bir şekil ve içeriğe sahip olmuştur. Bu yeni oluşum yeni bir sanatçı tipini doğurmuştur (Artun 1996: 15-16). Böylelikle göçebe kültürünün sanatçısı olup kopuz eşliğinde destansı şiirler söyleyen ozan, yavaş yavaş ortadan kaybolmuş, yerini yerleşik düzene geçilmesiyle beraber yeni yaşam tarzına uygun lirik şiirler söyleyen âşığa bırakmıştır.

16. yüzyıldaki oluşum döneminin ardından 17. yüzyılda olgunlaşmış bir yapıyla karşımıza çıkan âşık edebiyatı, Anadolu sahasının yanında Rumeli'de, Balkanlar'da diğer taraftan Azerî ve Türkmen toprakları gibi geniş bir coğrafî alanda yaygın bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Âşıklar, asker ocaklarında, sınır kalelerinde, kahvehanelerde, düğünlerde kısacası halka açık her yerde aşk, tabiat, kahramanlık vb. konulu şiirlerini saz eşliğinde söyleyerek ya da nazım-nesir karışık halk hikâyeleri anlatarak halkın eğlenme ve öğrenme ihtiyacını karşılamışlardır.

Millî ve köklü bir geleneğe sahip olan âşık edebiyatında âşıkları yönlendiren birtakım kurallar bulunmaktadır. Buna göre âşık olmak isteyen bir kişi, usta bir âşığın yanına çırak olarak verilir. Usta, çırağına iyi saz çalmayı, irticalen şiir söylemeyi, ayak kurallarını, âşık makamlarını, yarışmayı, usta malî eserleri nakletme tekniğini, hikâye anlatmadaki incelikleri öğretir. Çırak, ustasıyla beraber gezerek diğer âşıkları tanıır ve onların bilgilerinden yararlanır. Çıraklık dönemini tamamlayan âşığa, ustası tarafından bir de mahlâs verilerek onun tek başına mesleği sürdürmesine izin ve-

rilir yani ustalığı kabul edilmiş olur (Artun 2001: 35, 64).

Âşık edebiyatı 16. yüzyıldan günümüze beş yüz yılı aşan bir zaman sürecinde Karacaoğlan, Âşık Ömer, Dertli, Dadaloğlu, Bayburtlu Zihnî, Âşık Seyranî, Erzurumlu Emrah, Âşık Şenlik, Âşık Ruhsatî, Âşık Veysel, Âşık Ali İzzet Özkan vb. pek çok önemli âşık yetiştirmiştir. Ancak bu gelenek, 19 yüzyıldan itibaren âşıkların yetiştikleri kaynakların, sosyo-kültürel hayattaki değişmelere paralel olarak ortadan kalkmasıyla beraber zayıflamaya başlamıştır. Bu durum 20. yüzyılda da devam etmiştir.

Günümüzde kitle iletişim araçlarının yaygınlık kazanması, sanayinin hızla ilerlemesiyle beraber köylü ile şehirli arasındaki kültür farklılığı yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamış; gerek iş bulma amacıyla köyden kente yapılan göçler yoluyla gerek okuma amacıyla büyük şehirlere giden gençler aracılığıyla gerekse radyo, televizyon vb. teknolojik araçlarla vb. çeşitli şekillerde kırsal kesimlerde yaşayanlar, kent kültürüne bağlanmış durumdadır. Bu da halkın yaşam şeklinin buna bağlı olarak da sanat anlayışı ve zevkinin değişmesine yol açmıştır. Toplumsal ve kültürel değişikliklerden âşık edebiyatı da nasibini almış, âşık yeni ortam ve şartlara uyum sağlamak için sanatını yeniden şekillendirmeye ve gelenek dışı düşüncelerle beslenmeye başlamıştır.

Sosyal değişim sonucu âşık şiiri en belirgin özelliklerini kaybetme sürecindedir. Bugün saz eşliğinde doğaçlama şiir söyleyen âşık tipinin yerini yazan âşık tipi almak üzeredir. Âşıklık geleneğinde saz çalma, hece ölçüsü ve âşık edebiyatı nazım biçimleri korunmakla birlikte âşıkların mahlâsları yerine adlarını, soyadlarını kullandıkları, bazılarının ise adlarının önündeki âşık kelimesini attıkları ya da şiirlerine başlık koydukları

gözlenmektedir. Âşık şiirinin beslenme kaynaklarının değişmesi, yeni çevrede yeni insan tipinin beklentilerini karşılayacak bir yapıya yönelmesiyle beraber somut sorunlar şiire konu olmaya başlamıştır. İnsan sevgisi, barış, birlik ve beraberlik, kardeşlik vb. konular âşıklar tarafından ele alınmaktadır. Önceleri dar bir çevrenin temsilcisi olan âşıklar, uygarlığın köy yaşamına girmesiyle toplumun geneline açılıp halk sanatçısı olma yolunu tutmuştur. Ancak âşıklık geleneği çevresinden kopuş beraberinde birçok sorunu da getirmiş; âşık şiiri doğal ortamından uzaklaşarak gelenekten yeterince beslenemez olmuştur. Bugün âşıklık geleneğini öğrenmeden sadece kulaktan dolma bilgilerle şiir söyleyen âşıklar ortaya çıkmıştır (Artun 2001: 46, 52-53).

Günümüzde âşıklık geleneği ürünlerinin üretilmesi ve geniş halk kitlelerine ulaştırılmasında sözlü ortamın yanında yazılı ve elektronik kültür ortamları da kullanılmaktadır. Âşıklar, sözlü kültür ortamında dinleyicileriyle kapalı ya da açık mekânlarda yer alan gösterim veya icraları sırasında yüzyüze bir iletişim kurmuştur. Sonraları eserler, kâğıda yazılıp halkın kalabalık olduğu yerlerde ezgili olarak okunmuş ya da bastırılarak çoğaltılmıştır. Diğer taraftan âşıkların eserlerini radyo, pikap ve kasetçalarla ya da televizyon aracılığıyla geniş kitlelerle buluşturdukları görülmektedir. Bu durum âşıklık geleneği ve âşıklığa başlamanın değişime uğramasına neden olmuştur. Geleneği öğrenmek için usta bir âşığın yanında çırak olmanın yerini büyük şehirlerde saz ve bağlama kursları almıştır. Bu imkânı bulamayanlar kaset dinleyerek, âşıkları ve onların usta malh şiirlerini taklit ederek gizli bir çıraklık dönemi geçirmektedir. Öte yandan yazılı ve elektronik kültür ortamının bütün olumsuzluğuna rağmen olumlu yönleri

de bulunmaktadır. Âşık adayları sadece ustasının bilgi dağarcığıyla sınırlı kalmayıp pek çok yörenin âşık havalarını da öğrenme imkânı bulmaktadır. Kaset çıkaran âşıklar, geniş bir dinleyici kitlelerine seslenebilmektedir. Böylelikle mahallî âşık havaları radyo ve televizyonun da etkisiyle süratle ulusal seviyede bilinir ve çalınır hale gelmektedir (Çobanoğlu 2000: 124-158).

Bu da bize âşıkların, halkın sosyal hayatındaki değişimleri yakalayıp şiirlerini buna bağlı olarak yeniden şekillendirebildikleri ölçüde gelenekteki yerlerini korumaya devam edeceklerini göstermektedir.

Günümüz âşıklarından Adanalı Devran Baba da yeni ortam ve şartlara uyum sağlamasını bilmiş, şiirlerini geniş kitlelere ulaştırabilmek için sözlü, yazılı ve elektronik kültür ortamlarından yararlanmış bir halk şairidir. Bu çalışmada onun yaklaşık 150'yi aşkın şiirleri arasından seçilen değişik tür ve şekillerde söylenmiş 18 şiirinden yola çıkılarak âşığın sanatçı kimliği ortaya çıkartılmaya çalışılacaktır.

DEVİRAN BABA'NIN HAYATI VE SANATI

I. HAYATI

Devran Baba (Mustafa Şahin Yılmaztürk), 1942 yılında Adana'da doğmuştur. Âşığın babası Halil Yılmaztürk, akrabalarından birinin kızı olan Fatma Hanım ile evlenmiş, bu evliliğinden üç kız ile üç erkek çocuğa sahip olmuştur.

Devran Baba, büyükbabasının Şükürü Ağa lakabıyla anıldığını, onun da dedelerinden birisinin Koca Seyit adında ermiş bir kişi olduğunu; Koca Seyit'in bir süre Tunceli'de ardından Elazığ'da yaşadığını oradan da yaklaşık 170-180 yıl kadar önce Adana'ya gelip yerleştiğini söylemektedir. Âşık, Koca Seyit'in hayattayken leyleklerle Hacc'a gidip geldiğini, yörede buna benzer daha birçok kerameti-

nin anlatıldığını, öldükten sonra kendilerinin de aile mezarlığı olan ve Adana'nın Yüzüncüyıl Mahallesi'nin biraz yukarısındaki mezarlığa defnedildiğini belirtmektedir. Bu ermiş kişinin mezarının bugün bir ziyaret yeri haline getirildiğini; herhangi bir dileği olanlar tarafından ziyaret edildiğini, hatta bu ermiş "Yağmurcu Dede" de denildiğini ve yağmur yağdırmak için halkın topluca buraya geldiğini, Yağmur Dede'nin onları boş çevirmedeğini de eklemektedir.

Âşık, ilkokulu bitirdikten sonra ortaokula başlamış, ancak mezun olamadan üçüncü sınıftan ayrılmıştır. Askerliğine 1962 yılında İzmir'de başlamış ve 1964 yılında yine buradan terhis olmuştur.

Geçimini önceleri babası gibi çiftçilik yaparak sağlayan Devran Baba, son zamanlarında bestelediği türkülerini sanatçılara vererek yani aldığı telif ücretleriyle sürdürmektedir.

Âşık 1960 yılında komşularının kızı olan Müzeyyen Hanım ile evlenmiş ve bu evliliğinden ikisi kız ikisi erkek olmak üzere toplam dört çocuğu olmuştur. Çocuklarının dördü de evli olan Devran Baba, 1999 yılında yani 39 yıl aradan sonra eşiyle anlaşamayıp ayrı evlerde yaşamaya başlamış, ancak eşinden boşanmamıştır. Şu an eşi, oğullarından birinin yanında kalmakta, kendisi ise Mersin'in Gözne beldesinde yaşamını devam ettirmektedir. Mersin'i ilk kez bundan 35 yıl önce gördüğünü, daha sonraları buraya ara sıra geldiğini, şehirde kendisine dostlar edindiğini söyleyen âşık, 1999 yılında eşiyle sorunlar yaşamaya başlamasıyla beraber bir yayla yeri olan Gözne'ye yerleştiğini, beldenin havasının sağlığına iyi geldiğini, manzarasını da sevdiğini belirtmektedir.

II. SANATI

A. ÂŞIKLIĞI

Âşık, saza ilgisinin dört yaşlarında başlayarak başladığını söyleyerek bununla

ilgili şu olayı anlatmaktadır: "Dört yaşındayken babaannemin çamaşır tokacını¹ gizlice aldım. Daha sonra büyükbabamın çiftliğindeki Bekâr adlı Arap atının kuyruğundan kıl kopararak bunu tokaca çaktığım çivilere bağladım. Bu şekilde ilk sazımı kendim yaptım ve buna tokaç adını verdim. Tokacımın teli koptuğunda yine atın kuyruğundan kıl çekerdim. Çok ilginçtir ki at kendisinden kıl alacağını anlar, kuyruğunu bana doğru yaklaşırdı. Bu durum bir süre devam etti ve sonunda büyükbabam için farkına vararak atın bana zarar verebileceği düşüncesiyle ona yaklaşmamam konusunda beni uyardı ve daha sonra amcama benim için bir saz aldırttı."

Atın o halinden ve uysallığından çok etkilendiğini, sanki kendisini anladığını belirten âşık, sazı alınca kendi kendine saz çalmayı öğrendiğini söylemektedir. Bu arada beş-altı yaşlarına geldiğinde babasının çiftliklerindeki hayvanları bakması için bir çoban tuttuğunu ve Çoban Mehmet adı verilen bu kişinin çok iyi kaval çaldığını, onun kavalının nağmelerinin hâlâ kulaklarından gitmediğini de vurgulamaktadır.

Âşığın kendi söyleyişiyle saz çalıp şiir söylemeye karşı yüreğinde doğuştan gelen bir istek vardır. Kendisinin Bektaşî tarikatına bağlı olduğunu söyleyen âşık, Alevî-Bektaşî geleneği içerisinde bulunması dolayısıyla âyin-i cemlere katılmış ve bu törenlerde dedelerin, zâkirlerin deyişlerinden çok etkilenmiştir. Malatya, Maraş, Erzincan vb. şehirlerden gelen dedelerle aynı ortamlarda bulunma fırsatı yakaladığını, onların şiirleriyle büyüdüğünü söyleyen âşık, İzmir'deki askerliği sırasında da Gedayî Baba adı verilen büyük bir pir ile tanıştığını, Bektaşilik konusunda bu kişiden pek çok bilgi edindiğini belirtmektedir.

Âşık, usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişmemiş, ancak aynı ortamda bulun-

duğu bu kişileri usta kabul etmiştir. Kendisini geliştirmek için diğer âşıkla-
rın şiir kitaplarını da okuduğunu, Yunus
Emre ve Kaygusuz Abdal'ı çok beğendi-
ğini ifade etmektedir.

Adana'da doğup büyüyen Devran
Baba, bizzat tanışmış olduğu Âşık Vey-
sel'in, bunun yanında Âşık Ali İzzet Öz-
kan, Âşık Davut Sularî ve Âşık Mahzunî
Şerifin şiirlerini de çok sevdiğini, ayrıca
günümüz âşıklarından olup aynı çevrede
bulduğu Âşık Hacı Karakılçık, Âşık
Feymanî ve Âşık İmamî'yle de tanıştığı-
nı, onların şiirlerini de dinlediğini belirt-
mektedir.

Âşıklık geleneğinde önemli bir yeri
bulunan rüya görme ve rüyada bâde iç-
me olayı, Devran Baba'da gerçekleşme-
miştir. Âşığa, mahlâsı ise büyükbabası
Şükrü Ağa tarafından verilmiştir. Şükrü
Yılmaztürk, kendi büyükbabasının vü-
cudunda gördüğü bazı izleri torunu Mus-
tafa Şahin Yılmaztürk (Devran Baba)'te
gördüğü, bir başka deyişle büyükbabası-
nı kendi torununda bulduğunu için âşığa
"devretmek, dönmek" anlamında Devran
Baba adını vermiştir. Âşık, sonraları bu
ismi şiirlerinde mahlâs olarak kullan-
maya başlamıştır.

Âşık, şiirlerini genellikle önce yazıp
sonra saz eşliğinde okuduğunu, irticalen
çok ender olarak şiir söyleyebildiğini, di-
ğer taraftan dokuz telli bir bağlamadan
çöğüre kadar bütün sazları çok iyi çala-
bildiğini ifade etmektedir. Âşığın şiirle-
rinden bazıları türkü halinde İzzet Al-
tınmeşe, Arif Sağ gibi ünlü sanatçılar ta-
rafından da okunmuştur.

Devran Baba, kendisinin de bir dev-
let sanatçısı olduğunu, 1960-1975 yılları
arasında Çukurova Radyosu'nda çalıştı-
ğını, daha sonraki dönemlerde İstan-
bul'a gidip burada kendisine bir çevre
edindiğini, şimdi de İstanbul Radyo-
su'nda çalıştığını ve burada da türküle-
rini seslendirdiğini söylemektedir. Tür-

kiye'nin hemen hemen birçok yerini ge-
zip gördüğünü, halka açık birçok konser
verdiğini belirten âşık, şimdiye kadar
birkaç kez kaset çıkartmış ve şiirlerini
"Tarif Etme"² başlığı altında kitap halin-
de bastırmıştır.

B. ŞİİRLERİNDE BİÇİM

Âşık şiiri, belirli kurallara, kalıpla-
ra ve belirli düşüncelere sahip olması yö-
nüyle bir tür halk klâsizmi oluşturmuş-
tur. Bu klâsik özellikler daha çok şiirin
biçimle ilgili yapısında kendini gösterir
(Artun 1996: 144). Biçim ya da şekil şi-
irin dışarıdan görülebilen özelliklerini
içine alır ve bu özellikler kafiye örgüsü,
nazım birimi ve şiirin hacmi şeklinde
açıklanabilir (Oğuz 1993: 15).

Devran Baba'nın incelemeye esas
aldığımız 18 şiirini biçim yönünden ince-
lediğimizde onun geleneğe bağlı olmakla
birlikte yeni arayışlar içerisinde olduğu
da görülmektedir.

Şiirlerinin büyük bir bölümü 11'li
(3, 4, 5, 7, 11, 12, 13, 15, 16, 17 no.lu şi-
irler) hece ölçüsüyle yazılmıştır. Ancak
8'li (1, 6, 8, 9, 18 no.lu şiirler), bunun yan-
ı sıra 7'li (14 no.lu şiir), 13'lü (10 no.lu
şiir) hatta Adana âşıklık geleneğinde ör-
neklerine az rastlanan 15'li (2 no.lu şiir)
hece ölçüsüne sahip şiirleri de bulun-
maktadır.

Şiirler, hacimleri açısından incelen-
diğinde ise yedi şiirin (1, 3, 5, 7, 11, 13,
15 no.lu şiirler) 3 dörtlükten, altı şiirin
(2, 4, 8, 9, 12, 14 no.lu şiirler) 5 dörtlük-
ten, dört şiirin (10, 16, 17, 18 no.lu şiir-
ler) dört dörtlükten, bir şiirin (18 no.lu
şiir) 6, yine bir şiirin (6 no.lu şiir) de 7
dörtlükten oluştuğu görülmektedir.

Ele alınan şiirlerden ikisi hariç (7
ve 15 no.lu olanlar) tamamı abab, cccb,
dddb,... kafiye örgüsüne sahip olup birer
koşma örneğidirler. Söz konusu metin-
lerden 1, 4, 5, 6, 8, 11, 13 ve 17 no.lu
olanlarında birinci dörtlüğün ikinci ve
dördüncü, diğer dörtlüklerin ise son di-

zeleri nakarattır. Yine bu şiirlerden 2 ve 10 no.lu olanlarında, musammat koşma gibi dize içerisinde de kafiye yapılmaya çalışılmış ancak kafiyelerde tam bir başarı sağlanamayıp benzer seslerle bir uyum sağlanmıştır. Aşağıda 2 no.lu şiirden bir dördlük verilmiştir:

Özümü tüketti beni tırsak etti yıldırıldı
Hırs atına bindi kırbaç vurdu şaha kaldırıldı
Ordu ordu tümen tümen asker oldu saldırdı
Cenk cenk süngüleştirdi pat pat düştü dertler içimde
(2/2)

7 ve 15 no.lu şiirlerde ise ababb, ccebb, dddbb kafiye örgüsü kullanılmış olup bunların nazım biçimi ayaklı koşmadır. Ancak âşık şiirinde koşmanın ilk dördlüğünün ikinci ve dördüncü, öteki dördlüklerinin de yalnız dördüncü dizelerine 5 heceli ziyâde dizelerin eklenmesiyle oluşturulan şiire ayaklı koşma adı verilmekle birlikte (Dilçin 1995: 312) burada üzerinde durduğumuz 7 ve 15 no.lu şiirlerde ilk dördlüklerin ikinci dizelerinden sonra ayrı bir dizenin eklenmediği, ayrıca dördlüklerin sonuna yerleştirilen dizelerin diğer dizelerle aynı ölçüye yani 11'li hece ölçüsüne sahip olduğu görülmektedir. Örnek olması açısından bu şiirlerden bir dördlük aşağıda yer almaktadır:

Yıktın viran ettin gönül şehri
Senelerdir baykuş öttürdün felek
Cırnak taktın verdin aşkın zehrini
Ekmeğime katık ettirdin felek
Sen bana her zaman çektirdin felek (7 / 1)

İncelemeye alınan 18 şiirin kafiye-leri üzerinde durulduğunda ise yarım kafiye, tam kafiye ve zengin kafiyenin hatta yer yer tunç kafiyenin kullanılmış olduğu görülmektedir.

C. ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ

Bir sanatçının mizacı, kültürü, içinde bulunduğu ruh hali, dış dünyaya bakışı, seslendiği kitleyle ilişkisi, dili kullanma şekli onun üslûbunu belirleyen en önemli unsurlardır (Artun 1996: 153).

Devran Baba'nın da üslûbunun be-

lirlenmesinde onun içinde doğup büyüdüğü çevrenin, karakter özelliklerinin, kültürünün, şiirlerindeki kelime seçiminin, anlatım özellikleri ve anlatım kalıplarının kısacası dil malzemesini kullanma biçiminin etkili olduğu görülmektedir.

a. Kelime Kadrosu

Devran Baba'nın şiirlerinde âşıklık geleneğinin kelime kadrosunun yerel kelimelerle beslendiği dikkati çekmektedir. Dinî-tasavvufî konulu şiirlerinde ise Ale-vî-Bektaşî kültürünü yansıtan zengin bir kelime kadrosunun bulunduğu gözlenmektedir.

1. Maddî Aşkın İşlendiği Şiirler

Bülbül, gül, nergis gözlü, ruh, ömür, ateş, derbeder, viran, gönül şehri, baykuş, felek, aşkın zehiri, dağ, can, cellat, yara, zehir sarısı, sine, baykuş, gurbet, hasretlik acısı, beden, alın (alinyazı).

2. İlahî Aşkın İşlendiği Şiirler

Sine, üçler beşler, "ateş, hava, toprak ve su", gurbet, gizli yazı, sır, beden, ruh, gönül, secde, Kâbe, bülbül, arı, bal, yol, Muhammet-Ali, Fatma Ana, Yunus, Kızıl deli, Hacı Bektaş Veli, Ethem, hacı, gafflet, sırlı sır, deniz, umman, derya, Hak, kul, aşk, yâr, Veysel Karanî, Yemen çölleri, Eshab-ı Kehf, âşık, gönül aynası, Hicaz, miraç, nur, dert, divane, avare, biçare, Koca Seyit, dil, yüce dağ, yürek başı, kor ateş, dide, kanlı yaş, aşk közü, öz, alem, can gözü, Hak yolu, cahiller meclisi, köle, esir, Mansur, dâr, gönül bahçesi, gonca gül, gül, dost, cemal, hakikat şehri, Hac, post, dost kapısı, kurban, hak nuru, bir, pir, er, eren, gönül tahtı, usta el.

3. Nasihat Konulu Şiirler

Dert, el (yabancı), tembel, düşman, dost, nar (ateş), dil yarası, öz, can gözü, misafir, cahil, kardeş, gönül, borç, devlet, hizmet, yokluk ateşi, ağa.

4. Adlar

a. Yer Adları: Adana, İstanbul, Kırım, Yemen, Hicaz.

b. Türk-İslâm Kültüründen Alınan Adlar: Azrail, Fatih Sultan Mehmet.

c. Tasavvuf Kültüründen Alınan Adlar: Eyup Peygamber, Muhammet-Ali, Fatma Ana, Yunus Emre, Kızıl Deli, Hacı Bektaş Veli, Ethem (İbrahim Ethem), Veysel Karanî, Koca Seyit, Mansur (Hallac-ı Mansur), Nesimî.

b. Anlatım Şekilleri

Devran Baba, şiirlerinde âşıklık geleneğindeki bazı anlatım şekillerinden yararlanmıştıdır.

1. Nasihat Yoluyla Anlatım

Âşık, dinî ve toplumsal konularda insanlara öğüt vermek istediğinde bu anlatım yolunu kullanmıştır.

Lafını bil çok konuşma
Azıcık diline sahip ol
Derdini ele danışma
Azıcık diline sahip ol (8 / 1)

Acı olur dil yarası
Bir türlü çıkmaz karası
Bozular dostun arası
Azıcık diline sahip ol (8 / 4)

Yanmamış aşk közüynen
Konuşamaz özüynen
Aleme can gözüynen
Bakmayandan uzak dur (14 / 2)

2. Doğrudan Anlatım

Âşık, şiirlerinde kendi yaşamıyla ilgili bazı olayları anlatmak ya da dinî-tasavvufî konularda öğretici bilgiler vermek istediğinde doğrudan anlatım yolunu tercih etmiştir.

Yoluna bakmaktan bakar kör oldum
Nergis gözlüm senden ayrı düşeli
Didik didik diddim saçımı yoldum
Nergis gözlüm senden ayrı düşeli (5 / 1)

Dost kapısı bizim kapı
Girene kurban oluruz
İnsan Hak nurundan yapı
Görene kurban oluruz (18 / 1)

Söyle Devran Baba yeri
Dışta durma gir içeri
Hak yoluna canı seri
Verene kurban oluruz (18 / 6)

3. Tahkiye

Devran Baba, tarihî olayların anlatılmasıyla, insanın ve evrenin yaratılı-

şıyla, insanın Allah'a ulaşmasıyla ilgili şiirlerde tahkiye yani hikâye etme anlatım şeklini kullanmıştır.

Bizans ordusunu yardım
Gülle attın suru kırdın
Türklere armağan verdin
Kalk da şu İstanbul'a bak (6 / 2)

Şükür ikiyi bir ettik
Hak yoluna doğru gittik
Çekirdekten meyva diktik
Derene kurban oluruz (18 / 2)

Veysel Karanî'yle epey çobanlık ettim
Yemen çöllerinde kaldım çok deve güttüm
Eshab-ı Kehf ile üç yüz dokuz yıl yattım
Kırbaçlandım sandım kalktım sır aldım geldim (10/3)

c. Anlatım Kalıpları

Âşık edebiyatında şiirlerini irticalen söyleyen âşıklar, kelime seçiminde yeteri kadar zaman bulamadıkları için kimi zaman geleneğin hazır söz ve kalıplarından yararlanarak kendilerine özgü yeni bir söyleyiş yaratmışlardır. Bu durum günümüzde şiirlerini yazarak okuyan âşıklar için de geçerli olup Devran Baba'da da görülmektedir.

1. Tekrir (Yineleme) Yoluyla Anlatım

Âşık, sözün etkisini güçlendirebilmek, duygu ve düşüncelerini daha yoğun bir şekilde anlatabilmek amacıyla tekrir (yineleme) yoluyla anlatıma başvurmuştur.

Her anımda günüm haftam ayım yılım sağıldı
Derdin burgacına düştüm döndüm ruhum dağıldı
Deste deste harman harman yığın yığın yığıldı
Yük yük böcekleşti bit bit uçtu dertler içimde (2/3)

Aşılmaz dağlardan aşırın beni
Yollarım dolaştı şaşırın beni
Ummanken damlada çuşurdun beni
Deryalarda balık güttürdün felek
Oltamı kayaya taktırdın felek (7/2)

2. Edebî Sanatlarla Anlatım

Devran Baba, anlatımına güzellik, canlılık ve daha etkili bir güç verebilmek için çeşitli edebî sanatlardan yararlanmıştıdır. Bu şekilde duygu ve düşüncelerini, hayâl ve sembollerle anlatarak şiirini

anlam ve estetik bakımından güzelleştirmek istemiştir.

Vücutum şehrinde şimşek çaktı yıldırım düştü
Yandı yüreğimin başı dumdum suyunu içti
Damarım zil attı boy boy oldu çınarı geçti
Kök kök göbekteşti dik dik çıktı dertler içimde (2/4)

(Vücut, şehre benzetildiği için teşbih sanatı yapılmıştır. Dertler, şimşek ve yıldırıma benzetilmesi nedeniyle açık istiare vardır. Ayrıca sıkıntılarının, dertlerin çokluğu ve bunların verdiği acı, şimşegin çakması ya da yıldırım düşmesiyle ifade edildiği için mübalağa da yapılmıştır. Yüreğe başlı olma özelliğinin verilmesi, yine yüreğin dumdum suyunu içtiğinin belirtilmesi dolayısıyla kişileştirme söz konusu olup burada kapalı istiare ve teşhis vardır. Aynı zamanda yüreğin dertten yanması, dertlerin çınar ağacının boyu gibi büyümesi ve çiçek ya da bitki gibi göbekteşmesi, dik dik çıkması yönleriyle mübalağa yapılmıştır. Ayrıca dertler çınara ve bitkiye benzetildiği için teşbih vardır. Boy boy, kök kök, dik dik kelimeleriyle de tekrar sanatı söz konusudur.)

Şu Devran Baba'nın bir bak halına
Gurbet kara bir renk çalmış ahna
Nerde isen gel kon dudun dalına
Bari sen öt baykuş hanem şenelsin (13 / 3)

(İkinci dizedeki alın kelimesi hem "alinyazı" hem de "senin alın yani kırmızı rengin" anlamında kullanıldığı için burada îham sanatı yapılmıştır.)

Kime esir gönlüm sırdır söylemem
Dakkam asır oldu rahat ölemem
Birden kesir çıktı tövbe bölemem
Hesap edip bire katsan ne olur
Mansur gibi dara taksan ne olur (15/2)

(Hallac-ı Mansur'un darağacında asılması olayına telmih yapılmıştır.)

3. Atasözleri

Devran Baba, düşüncelerini kısa ama anlamlı bir şekilde dile getirmek, şiirlerinde etkileyici bir anlatım sağlamak için bazen atasözlerinden yararlanmıştı.

- Acı olur dil yarası (8 / 4)
(Ağır, kötü söz, gönülde büyük bir kırgınlık bırakır.)

4. Deyimler

Âşığın şiirlerinde, sözlü gelenekteki en önemli söz kalıplarından olan deyimlerin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Âşık, hemen her yörede rastlanan dolaşısıyla herkes tarafından bilinen deyimlerin yanı sıra yöresel deyimleri de kullanmıştır.

Özümü tüketti beni tırsak etti yıldırıldı (2 / 2)
Derdin burgacına düştüm döndüm ruhum dağıldı (2/3)
Yük yük böcekleşti bit bit uçtu dertler içimde (2 / 3)
Yandı yüreğimin başı dumdum suyunu içti (2 / 4)
Ateşle her gün yanar ağlarım (3 / 2)
Sineme köz bastım üter dağlarım (3 / 2)
Devran Babam kara bağla sen gayrı (3 / 3)
Yoluna bakmaktan bakar kör oldum (5 / 1)
Savurdum ömrümü kırdım yabayı (5 / 3)
Cırnak taktın verdin aşkın zehrini (7 / 1)
Acı olur dil yarası (8 / 4)
Kendi kendin bil ol hacı (9 / 4)
Gönül aynasını sildim tozunu aldım (10 / 4)
Bağrında gezdirdim tam otuz sene (11 / 1)
Canımı sızlattı gece yarısı (11 / 2)
Sinem çizik çizik çiziktir benim (12 / 2)
Gurbet kara bir renk çalmış ahna (13 / 3)
Yanmamış aşk közüyüzen (14 / 2)
Sırlarını açın halka duyurun (15 / 3)
Yokluk ateşinde yandıranların (17 / 4)
Serene kurban oluruz (18 / 4) vb.

5. Yerel Dille Söyleyiş

Devran Baba'nın şiirlerinde âşıklık geleneğine özgü kelime kadrosunun yöresel söyleyişlerle zenginleştirildiği görülmektedir. Âşık, duyuş ve düşüncelerini, içinde yaşadığı insanların diliyle aktararak onlarla bütünleşmiş, diğer taraftan kendine özgü bir üslûba sahip olmuştur.

Özümü tüketti beni tırsak etti yıldırıldı (2 / 2)
Yandı yüreğimin başı dumdum suyunu içti (2 / 4)
Çevresi göverdi mosmor morardı kapkara (2 / 5)
Sineme köz bastım üter ağlarım (3 / 3)
Didik didik diddim saçımı yoldum (5 / 1)
Savurdum ömrümü kırdım yabayı (5 / 3)
Kimde hal kaldı dipriye (6 / 4)
Çok konuşma kaba saba (8 / 5)
Tokaçlandım yundum yundum arıldım geldim (10/1)
Yüreğimin başı eziktir benim (12 / 4)
Gönlüm üzük üzük üzüktür benim (12 / 5) vb.

D. ŞİİRLERİNDE İÇERİK

Devran Baba'nın incelemeye alınan 18 şiiri, konuları bakımından "âşık edebiyatı" ve "dinî-tasavvufî halk edebiyatı" olmak üzere iki gruba ayrılmakta olup şiirlerin her birine konuları göz önünde bulundurularak uygun bir başlık verildiği görülmektedir.

Âşık edebiyatı başlığı altında yer alan toplam 9 şiir bulunmaktadır. Bunlardan 1 no.lu şiirde şehir olarak Adana'nın güzellikleri, 2 no.lu şiirde dertlerden, sıkıntılardan şikâyet, 5 no.lu şiirde sevgiliye duyulan özlem, 6 no.lu şiirde İstanbul'daki çevre kirliliği ve sosyo-kültürel hayattaki yozlaşmışlık, 7 no.lu şiirde bu dünyada çekilen sıkıntılardan dolayı feleği suçlayarak ondan şikâyetle bulunma, 8 ve 17 no.lu şiirlerde yaşamla ilgili insanlara öğüt verme, 11 no.lu şiirde sevgiliye intizar etme, 13 no.lu şiirde sevdiklerine özlem duyma ve yalnızlıktan şikâyet etme konuları işlenmiştir. Bunların türleri göz önünde bulundurulduğunda ise 1 ve 5 no.lu şiirlerin güzelleme, 2, 6, 7, 11 ve 13 no.lu şiirlerin taşlama, 8 ve 17 no.lu şiirlerin ise nasihat oldukları görülmektedir.

Dinî-tasavvufî halk edebiyatı bölümündeki şiirlerin sayısı da 9'dur. Bu örneklerden 3 no.lu şiirde Allah'ı arama, 9 no.lu şiirde gönüle sesleniş, gönülün tasavvuftaki yeri ve önemi, 12 no.lu şiirde dertlerden şikâyet etme ve dünya malı mülkünden vazgeçme, 14 no.lu şiirde ilâhî aşk konusunda öğüt, 15 ve 16 şiirlerde ilâhî aşk, 18 no.lu şiirde Hak yolu konuları ele alınmıştır. Âşığın Bektaşî tarihine bağlı olması dolayısıyla bu şiirlerin nazım türü nefestir. 4 no.lu şiirde ise insan ruhunun Allah'tan çıkarak âlemi dolaşması ve yine Allah'a ulaşmak için evrende çeşitli evrelerden geçişi konu edilmiştir. Aynı şekilde 10 no.lu şiirde de ruhun Allah'tan çıkıp bütün varlıklardan geçerek evrende süzülmesi yani do-

laşması ve sonunda Allah'a varması düşüncesinin işlendiği görülmektedir. Bu yönüyle 4 ve 10 no.lu şiirler, birer devriye örneğidir.

Görüldüğü gibi Devran Baba âşık edebiyatı alanına giren şiirlerinde kendi özlem ve sıkıntılarından, çevresindeki güzelliklerden veya değişimlerden bahsetmiş, yeri geldiğinde insanlara yaşamla ilgili öğütler vermiştir.

Âşık, Alevî-Bektaşî edebiyat geleneği içerisinde yer alan dinî-tasavvufî şiirlerinde ise, Allah'ı arama, gönül denilen cevherde aşkı bulma, tasavvufî anlayışa göre dünyanın sırrı ve ilâhî aşk konularını ele almıştır. Devran Baba'nın bu şiirleri, Alevî-Bektaşî şiirinin propaganda şiiri olmaktan uzaklaşarak günümüzde Allah aşkı, Hak yolu, insan sevgisi, dünya malı-mülküne değer vermeme gibi daha genel konulardan bahsettiğini, bütün insanları kucaklayan ve güzel ah-lâklı olma konusunda önerilerde bulunan yeni bir şekil almaya başladığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

SONUÇ

Adana'da doğup büyüyen ve asıl adı Mustafa Şahin Yılmaztürk olan Devran Baba, küçük yaşlarda âşıklık geleneğine ilgi duymuş ve kendi kendini yetiştirmiş günümüz âşıklarından biridir.

Âşıklığa başlamasında Alevî-Bektaşî edebiyat örneklerini dinlemesinin ve ayn-i cemlere katılmasının etkisi olmuştur. Ayrıca Yunus Emre ve Kaygusuz Abdal'ın şiirlerini okuması, Âşık Veysel, Âşık Mahzunî Şerif gibi önemli âşıklardan etkilenmesi ve Adanalı âşıklarla aynı çevrede bulunmuş olması da bu konuda önemli rol oynamıştır.

Âşığa, Devran Baba mahlâsı büyük-babası Şükrü Yılmaztürk tarafından verilmiştir. Sazın her türünü çok iyi çalabilen âşık, günümüz âşıklarının bazısında görüldüğü gibi, şiirlerini genellikle önce

yazıp sonra saz eşliğinde okumakta, ender olarak doğaçlama şiir söyleyebilmektedir.

Devran Baba, şiirlerinin halka ulaştırılmasında sözlü ortamın yanı sıra yazılı ve elektronik kültür ortamlarından da yararlanmış; halka açık birçok konser vermiş, birkaç kaset çıkartmış, şiirlerini kitap halinde bastırmış ve uzun süre radyoda çalışmış hâlâ da çalışmaktadır. Bu durum Devran Baba'nın günümüz değişen ortam ve şartlarına uyum sağlayarak sanatını yeniden şekillendirdiğini göstermekle birlikte âşık şiirinin artık gelenekle beslenemediği için yeni bir boyut aldığını gözler önüne sermesi bakımından da dikkati çekmektedir.

Âşık, şiirlerini genellikle koşma tarzında yazmış ve daha çok 11'li ve 8'li, bazen de 7'li, 13'lü ve hatta 15'li hece ölçüsünü de kullanmıştır. Ayrıca âşıklık geleneğinde pek rastlanmayan yeni şekilleri deneyerek veya dörtlük içerisinde birçok benzer sesi aynı anda kullanarak ya da şiirlerine başlık koyarak yeni arayışlar içerisine girmiş; özgün ve farklı ürünler ortaya koymaya çalışmıştır.

Doğal ve akıcı bir üslûba sahip olan âşık, duygu ve düşüncelerini, hayallerini anlatırken şiirlerinde âşıklık geleneğinin kelime kadrosunun yanında yerel söyleyişleri de kullanmış, kendine has üslûbuyla geleneksel anlatım şekillerinden ve anlatım kalıplarından yararlanmış.

Bektaşî olduğunu belirten Devran Baba, âşık edebiyatının güzelleme, taşlama, nasihat konulu şiirlerinin yanı sıra Alevî-Bektaşî geleneğine bağlı şiirleriyle de sesini geniş halk kitlelerine duyurmuştur. Diğer taraftan âşığın dinî-tasavvufî konulu şiirleri, Alevî-Bektaşî şiirinin günümüzde bütün insanlara seslenen yapısıyla yeni bir şekil aldığını göstermesi açısından da önemli bir görünüm sergilemektedir.

METİNLER

1

Adana'da

Seher vakti bülbül gülde
Bir hoş olur Adana'da
Türkü dolu mızrap telde
Bir hoş olur Adana'da

Çiçeklerin âlâsı var
Peteklerin balyası var
Kekik kokan bal yağı var
Bir hoş olur Adana'da

Devran Baba sana hayran
İçli köfte dolma ayran
Duble beyti kebab şalgam
Bir hoş olur Adana'da

2

Dertler İçimde

Nergislik mi lale sümbül reyhan merdoş gülşen mi
Renk renk çiçekleşti tek tek açtı dertler içimde
Bal arısı oğul verdi uçtu baldan yemem mi
Denk denk petekleşti yük yük taşıdı dertler içimde

Özümü tüketti beni tırsak etti yıldırıldı
Hırs atına bindi kırbaç vurdu şaha kaldırdı
Ordu ordu tümen tümen asker oldu saldırdı
Cenk cenk süngüleştirdi pat pat düştü dertler içimde

Her anımda günüm haftam ayım yılım sağıldı
Derdin burgacına düştüm döndüm ruhum dağıldı
Deste deste harman harman yığın yığın yığıldı
Yük yük böcekleşti bit bit uçtu dertler içimde

Vücudum şehrinde şimşek çaktı yıldırım düştü
Yandı yüreğimin başı dumdum suyunu içti
Damarım zil attı boy boy oldu çınarı geçti
Kök kök göbekleşti dik dik çıktı dertler içimde

Devran Baba n'oldü bülbül gibi düştün bin zara
Yanımdan yönünden Eyüp gibi açıldı yara
Çevresi göverdi mosmor morardı kapkara
Tek tek hep depreşti kat kat pişti dertler içimde

3

O Nerde

Sevdiğimi kayıp ettim ararım
Kurtlar kuşlar deyin hele o nerde
Gözüme görünen neyse sorarım
Dağlar taşlar deyin hele o nerde
Ateşiyle her gün yanar ağlarım
Sineme köz bastım üter dağlarım
Acısıyla coşar coşar çağlarım
Sular yaşlar deyin hele o nerde

Devran Babam kara bağla sen gayrı
Sevdiğinden düştüm düşeli ayrı
Kulağına gelmiyor mu bu çağrı
Üçler beşler deyin hele o nerde

4

Sürgün

Zamansız bir mekân buralardayım
Sürgündeyim dünya denen bir yerde
Ateş hava toprak ve sulardayım
Sürgündeyim dünya denen bir yerde

Çekirdekten meyva otlardan ete
Baktım ağı katık olmuş şerbete
Zaman tünelinden geldim gurbete
Sürgündeyim dünya denen bir yerde

Bir mezarlık taşta sevmek yazılı
Bir feranlık suçta sevmek asılı
Bir dakkalık düşte sevmek yazılı
Sürgündeyim dünya denen bir yerde

Okunmuyor gizli yazı alında
Bu ne muhteşem sır arı balında
Işık kümesinde saman yolunda
Sürgündeyim dünya denen bir yerde

Beden mahpushane ruhen mahkûmum
Şu koca uzayda çölde bir kumum
Size diyor Devran Babamız duyun
Sürgündeyim dünya denen bir yerde

5

Nergis Gözlüm

Yoluna bakmaktan bakar kör oldum
Nergis gözlüm senden ayrı düşeli
Didik didik diddim saçımı yoldum
Nergis gözlüm senden ayrı düşeli

Nasıl yaşadığım bilemiyorum
Her gün ağıt yakar gülemiyorum
Ruhum Azrail'e veremiyorum
Nergis gözlüm senden ayrı düşeli

Savurdum ömrümü kırdım yabayı
Ateş attım yaktım yıktım yuvayı
Derbeder eyledin Devran Baba'yı
Nergis gözlüm senden ayrı düşeli

6

İstanbul'a Bak

Koca Fatih Sultan Mehmet
Kalk da şu İstanbul'a bak
Çöplük kokar demet demet
Kalk da şu İstanbul'a bak

Bizans ordusunu yardım
Gülle attın suru kırın
Türklere armağan verdin
Kalk da şu İstanbul'a bak

Akmağ kurumuş nehirin
Gençliğe verir zehirin
Sahipsiz kalmış şehirin
Kalk da şu İstanbul'a bak

Adımı verdik köprüye
Kimde hal kaldı dipriye
Yumulduk döndük kipriye
Kalk da şu İstanbul'a bak

Bana olur zalim gurbet
Orda durmak acı zulmet
Eğer olmaz size zahmet
Kalk da şu İstanbul'a bak

Ermenileri Rumları
Geçtin gittin Kırımları
Çok kötüdür durumları
Kalk da şu İstanbul'a bak

Ne gül kaldı ne sarmaşık
Yaşantısı çok karmaşık
Devran Baba sana âşik
Kalk da şu İstanbul'a bak

7

Felek

Yıktın viran ettin gönül şehri
Senelerdir baykuş öttürdün felek
Cırnak taktın verdin aşkın zehrini
Ekmeğime katık ettirdin felek
Sen bana her zaman çektirdin felek

Aşılmaz dağlardan aşırın beni
Yollarım dolaştı şaşırın beni
Ummanken damlada çuşurdun beni
Deryalarda balık güttürdün felek
Oltamı kayaya taktırdın felek

Devran Baba doğru yolundan sapmaz
Kartal bile yavru kuşları kapmaz
Senin yaptığım Azrail yapmaz
Canımı cellada sattırdın felek
Yarama tuz biber attırdın felek

8

Sahip Ol

Lâfını bil çok konuşma
Azıcık diline sahip ol
Derdini ele danışma
Azıcık diline sahip ol

Söz kıymetli boşa atma
Pis bir tembel gibi yatma
Demirciye altın satma
Azıcık diline sahip ol

Düşmanımı dostun sanma
Hıyar diyenlere kanma
Bir lâf deyip nara yanma
Azıcık diline sahip ol

Acı olur dil yarası
Bir türlü çıkmaz karası
Bozular dostun arası
Azıcık diline sahip ol

Tut dilini Devran Baba
Çok konuşma kaba saba
Adamlara de merhaba
Azıcık diline sahip ol

9

Gönül

Secde edip de süpür sil
Kâbeden hiç kopma gönül
Sana senden yakındır bil
Başka yere tapma gönül

Bülbül konar daldan dala
Arı uçar baldan bala
Düş hele bir haldan hala
Kimseden huy kapma gönül

Bu yol Muhammet-Ali'nin
Yunus'un Kızıl Deli'nin
Hacı Bektaşî Veli'nin
Yolundan hiç sapma gönül

Zulüm etme sana acı
Ethem ol at tahtı tacı
Kendi kendin bil ol hacı
Başka bir şey yapma gönül

Devran Baba'nın evisin
Bilmiyorsun sen delisin
Fatma Ana'nın elisin
At gafleti yatma gönül

10

Sırlı Sır

Uçuş bucaksız bir deniz umman deryadan
Burgaçlandım döndüm durdum duraldım geldim
Milyar sene yattım kaldım kalktım üryadan
Tokaçlandım yundum yundum arıldım geldim

Çok şükür ki düştüm haznan hak neşesine
Gönlüme akanın durdum kul köşesine
Aşk tapası oldum girdim yar şişesine
Tukaçlandım dondum çıkmam ar aldım geldim

Veysel Karanî'yle epey çobanlık ettim
Yemen çöllerinde kaldım çok deve güttüm
Eshab-ı Kehf ile üç yüz dokuz yıl yattım
Kırbaçlandım sandım kalktım sır aldım geldim

Bakın şimdi Âşık Devran bir Baba oldum
Gönül aynasını sildim tozunu aldım
Leylek oldum uçtum gittim hicaza kondum
Miraçlandım yüzüm sürdüm nur aldım geldim

11

Çıngıraklı Yılan

Bağırmda gezdirdim tam otuz sene
Çıngıraklı yılan çıktı sevdiğim
Ne sülüğe benzer ne de akrebe
Çıngıraklı yılan çıktım sevdiğim

Yüzüme püskürttü zehir sarısı
Canımı sızlattı gece yarısı
Halt etmiş bin tane eşek arısı
Çıngıraklı yılan çıktı sevdiğim

Her gece sinemde uyuttum onu
Hemen hemen her gün avuttum onu
Söyle Devran Baba ne oldu sonu
Çıngıraklı yılan çıktı sevdiğim

12

Benim

Nasıl anlatayım nasıl söyleyim
Derdim sıra sıra diziktir benim
Sorma babam ben her zaman böyleyim
Aklim ayağıma kıziktir benim

Varlığımdan yoksul divaneyim ben
Arada dolaşan avareyim ben
Herkes vurabilir biçareyim ben
Sinem çizik çizik çiziktir benim

Git Koca Seyit'e bir dilek dile
Hiç kimseyi muhtaç etmesin ele
Gözüm göre göre dil bile bile
Ruhum bedenimden beziktir benim

İyi günde dostlar vardı kaçtılar
Rahvan atla yüce dağlar aştlar
Derdimi söyledim bana şaştlar
Yüreğimin başı eziktir benim

İstemem dünyanın malı mülkünü
Kim giyerse giysin samur kürkünü
Devran Babam kime çaldın türkünü
Gönlüm üzük üzük üzüktür benim

13

Hanem Şenelsin

Herkes gitti yalnız başıma kaldım
Bari sen öt baykuş hanem şenelsin
Yediden yetmişe gurbete saldım
Bari sen öt baykuş hanem şenelsin

Hasretlik acısı zehirden acı
Zaten ruh bedenden olmuş davacı
Her öğün serçen var kuşların tacı
Bari sen öt baykuş hanem şenelsin

Şu Devran Baba'nın bir bak halına
Gurbet kara bir renk çalmış ahna
Nerde isen gel kon dudun dalına
Bari sen öt baykuş hanem şenelsin

14

Uzak Dur

Sinesinde kor ateş
Yakmayandan uzak dur
Didesinde kanlı yaş
Akmayandan uzak dur

Yanmamış aşk közüyüen
Konuşamaz özüyüen
Aleme can gözüyüen
Bakmayandan uzak dur

Hak yolunda başımı
Vermez eğer kaşımı
Misafirden aşımı
Saklayandan uzak dur

Düşmanın güçlüsünden
İnsanın içlisinden
Cahiller meclisinden
Kakmayandan uzak dur

Devran Baba dilini
Tut kırarlar belini
Kardeşine elini
Tutmayandan uzak dur

15

Ne Olur

Sen ulu bir çınar ben de dalınım
Beni kırıp yere atsan ne olur
Ben senin malınım hem de kulunum
Köle pazarında satsan ne olur
Sürüden sürüye katsan ne olur

Kime esir gönlüm sırdır söylemem
Dakkam asır oldu rahat ölemem
Birden kesir çıktı tövbe bölemem
Hesap edip bire katsan ne olur
Mansur gibi dara taksan ne olur

Devran Baba teslim oldu buyurun
Sırlarını açın halka duyurun
Belki bir aç vardır karnın doyurun
İtlere yal yapıp atsan ne olur
Çamura çirkefe batsam ne olur

16

Tarif Etme

Gönül bahçesinin gonca gülünü
Dermemişen gülü tarif etme dost
Kan kalesindeki meral gölünü
Girmemişen gölü tarif etme dost

Arı çiçek çiçek toplar balını
Sırdır hiç kimseye demez halını
Coşkun akan suda yar cemalini
Görmemişen seli tarif etme dost

Hakikat şehirden uzak dolanma
Sil gönül aynamı toza bulanma
Sen kendi kendini ara bul amma
Ermemişen kulu tarif etme dost

Devran Baba fark eyledi dostunu
Gözü görmez gül ağacı bastonu
Hacı Bektaş gibi hacda postunu
Sermemişen yolu tarif etme dost

17

Kurtulmaz

Dünyada yüzünü güldürmeyenin
Başı bittten gönlü dertten kurtulmaz
Kendini kendine bildirmeyenin
Başı bittten sırtı yükten kurtulmaz

Her girdiği işten kaçınanların
Her duyduğu sözden gocunanların
Devamlı borç ile geçinenlerin
Başı bittten gönlü dertten kurtulmaz

Zerreden bir örnek kapmayanların
Devletine hizmet yapmayanların
Kendinden kendine tapmayanların
Başı bittten sırtı yükten kurtulmaz

Şu Devran Baba'yı kandıranların
Yokluk ateşinde yandıranların
Oy kendini ağa sandıranların
Başı bittten gönlü dertten kurtulmaz

18

Kurban Oluruz

Dost kapısı bizim kapı
Girene kurban oluruz
İnsan Hak nurundan yapı
Görene kurban oluruz

Şükür ikiyi bir ettik
Hak yoluna doğru gittik
Çekirdekten meyva diktik
Derene kurban oluruz

Hünkâr Bektaş pirimizdir
Dost Nesimi derimizdir
Miskin Yunus erimizdir
Erene kurban oluruz

Açıktır bizim bahtımız
Kimsede yoktur ahtımız
Hazırdır gönül tahtımız
Serene kurban oluruz

Usta ele yamak olduk
Dost diline damak olduk
Hak yolunda yumak olduk
Örene kurban oluruz

NOTLAR

¹ tokaç: Çamaşır yıkamaya yarayan ağaç tokmak.

² Devran Baba, Tarif Etme, Şiir, Kum Yayınları, İstanbul 2001, 158 s.

KAYNAKÇA

Artun (Erman), 1996, Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği (1966-1996) ve Âşık Feymani, Adana, Adana Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.

Artun (Erman), 2001, Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Ankara, Akçağ Yayınları.

Çobanoğlu (Özkul), 2000, Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü, Ankara, Akçağ Yayınları.

Dilçin (Cem), 1995, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, 3. b., Ankara, TDK Yayınları.

Günay (Umay), 1999, Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, 3. b., Ankara, Akçağ Yayınları.

Oğuz (Öcal), 1993, "Halk Şiirinde Tür ve Şekil Meselesi", Milli Folklor, C. 11, S.19, s.13-19.

Sakaoğlu (Saim), 1989, "Türk Saz Şiirine Genel Bir Bakış", Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri), C.LVII, S.445-450, s.105-250.